

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії та історії держави та права**

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Теорія держави та права»
обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність

Кам'янець-Подільський 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави та права (протокол від 12.08.2024 № 1).

Розробники:

1. Професор кафедри теорії та історії держави та права ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Шульга. А. М.
2. Професор кафедри теорії та історії держави та права ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Погрібний І. М.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент Передерій О. С.
2. Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Гудзь Т.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u> 3 </u> Загальна кількість годин – <u> 90 </u> Кількість тем – <u> 11 </u>	<u> 26 </u> цивільна безпека <u> </u> ; (шифр галузі) (назва галузі знань) 262 правоохоронна діяльність; (код спеціальності) (назва спеціальності) <u> бакалавр </u> (назва СВО)	Навчальний курс <u> 1 </u> (номер) Семестр <u> 1 </u> (номер) Види контролю: 1-й семестр – екзамен. (екзамен)
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u> 22 </u> ; (години) Семінарські заняття – <u> 22 </u> ; (години) Самостійна робота – <u> 46 </u> ; (години) Індивідуальні завдання:		Лекції – <u> 10 </u> ; (години) Семінарські заняття – <u> 10 </u> ; (години) Самостійна робота – <u> 70 </u> ; (години) Індивідуальні завдання:

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія держави та права» є засвоєння здобувачами вищої освіти основних теоретичних понять та категорій теорії держави та права, розуміння ними сутності таких явищ як держава і право, їх роль у суспільному житті, закономірності побудови правової держави, формування у них високого рівня правової свідомості та правової культури, вміння тлумачити і правильно застосовувати нормативно-правові акти в практичній діяльності, грамотно оцінювати юридичні факти, засвоювати специфічну фахову термінологію, вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі.

Завданнями вивчення дисципліни «Теорія держави та права» є формування у здобувачів вищої освіти знань, вмінь та навичок, котрі необхідні поліцейському для реалізації правоохоронної функції інституціями держави, а також успішного виконання поставлених перед ним функціональних обов'язків та реалізації прав, які йому надані відповідно до законодавства про статус поліції.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Теорія держави та права» вивчається на першому курсі, пов'язана з історією держави та права України, історією держави та права зарубіжних країн, юридичною деонтологією, історією політичних та правових учень, філософією права, галузевими юридичними дисциплінами. Вивчення теорії держави та права – важливий напрямок юридичної освіти. Цей предмет розвиває правову культуру і дає глибокі знання прикладного характеру, які знадобляться як у професійній діяльності, так і поза нею.

В межах теорії держави та права вивчаються основні поняття, концепції, принципи і методи, які використовуються для реалізації правоохоронної функції інституціями держави, включаючи державно-правові поняття і категорії юриспруденції, якими користуються при викладанні галузевих дисциплін. Цим визначається провідна методологічна роль теорії держави та права по відношенню до галузевих та інших юридичних дисциплін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

1) на понятійному рівні: основи теоретико-правових положень, що стосуються виникнення, становлення, розвитку та функціонування держави та права; основи юридичних понять і категорій;

2) на фундаментальному рівні: особливості державно-правових явищ та основних юридичних понять і категорій; соціальне призначення, місце і роль Національної поліції у політичній системі і громадянському суспільстві;

3) на практичному рівні: правила та способи тлумачення норм права; особливості застосовування правових приписів при виконанні службових повноважень; принципи законності та правопорядку; форми та порядок надання правової допомоги громадянам;

вміти:

1) на репродуктивному рівні: відтворювати основні поняття та категорії дисципліни;

2) алгоритмічному рівні: довільно використовувати засвоєні знання для правильного формулювання складних юридичних понять і категорій з подальшим їх використанням при вивченні галузевих дисциплін; вірно тлумачити норми права; безпомилково застосовувати правові приписи при виконанні своїх службових повноважень;

3) на евристичному рівні: на основі засвоєння загальнотеоретичних знань про державно-правові явища вміти з наукових позицій давати їм правильну оцінку, розкривати їх дійсну сутність, розуміти соціальне призначення, місце і роль у політичній системі і громадянському суспільстві; знаходити шляхи

розв'язання задач, що виникають у поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, формування у громадян поваги до права і закону;

4) на творчому рівні: переосмислювати наявні знання стосовно нових фактів; адаптувати раніше отримані знання, вміння та навички до змінних умов та нестандартних ситуацій; самостійно вести експериментальну, науково-дослідницьку діяльність.

Програмні компетентності:

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність		Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-10	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-1	Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ правоохоронної діяльності; дотримання основних принципів реалізації правоохоронної функції держави.
	СК-3	Здатність професійно оперувати категоріально понятійним апаратом права і правоохоронної діяльності.
	СК-4	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.
	СК-5	Здатність самостійно збирати та критично

		опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.
Програмні результати навчання	ПРН.11	Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна».

Предмет теорії держави та права як науки та навчальної дисципліни.

Місце теорії держави та права в системі наук та навчальних дисциплін.

Методологія теорії держави та права. Прийоми та засоби дослідження у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави та права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо).

Функції теорії держави та права (методологічна, гносеологічна, евристична, онтологічна, прогностична, ідеологічна, політична та інші функції теорії держави та права).

ТЕМА № 2. «Походження держави та права».

Організація влади і нормативне регулювання у первісному суспільстві (потестарна влада, соціальні норми первісного суспільства). Теорії (концепції) походження держави та права (теологічна, органічна, патріархальна, договірна, психологічна теорії походження держави та права, теорія насильства, марксистське розуміння природи держави та права, теорія природного права, історична школа права, теорія примирення).

Загальні закономірності виникнення держави та права. Ознаки держави, що відрізняють її від самоврядування первісної общини. Ознаки права, що відрізняють його від соціальних норм первісної общини. Типологія держав (формаційний та цивілізаційний підходи). Особливості виникнення держав європейського та східного типів.

ТЕМА № 3. «Форма держави».

Поняття форми держави. Її структура та основні риси.

Форми державного устрою. Унітарна держава, її основні ознаки. Автономія в унітарній державі. Україна як унітарна держава.

Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Види федерацій. Конфедерація: поняття та ознаки.

Форма правління. Особливості класифікації форм державного правління. Види монархічних форм правління.

Види республіканських форм правління (управління) (парламентська, президентська, змішана республіка). Форма правління в Україні.

Державний (політичний) режим: поняття, види. Демократичний політичний режим: поняття, різновиди, основні ознаки. Антидемократичний

режим: поняття, основні ознаки, різновиди.

ТЕМА № 4. «Механізм та функції держави».

Поняття механізму держави. Поняття державного органу, його ознаки і поняття. Державна служба, посадова особа. Система державних органів за Конституцією України. Законодавчі, виконавчі та судові органи. Система контрольно-наглядових органів та система правоохоронних органів. Організація державної влади на місцях. Співвідношення системи державних органів та органів місцевого самоврядування в Україні.

Поняття та класифікація функцій держави (внутрішні та зовнішні). Функції сучасної Української держави та її державних органів. Функції держави, що набули своєї актуальності та значення саме під час умов воєнного стану. Правові форми діяльності держави (правотворча, правозастосовна, установча, контрольно-наглядова) в контексті функцій держави.

ТЕМА № 5. «Правова держава. Громадянське суспільство».

Історія виникнення концепції правової держави (витоки правової держави в епоху античності; філософські погляди Е. Канта, Ш. Монтеск'є, Р. фон Моля, К.Т. Велькера на природу правової держави; погляди українських філософів та юристів, в т.ч. М. Драгоманова, С. Котляревського, М. Палієнка (кінець ХІХ — на початку ХХ ст.), із зазначеного питання). Поняття та основні ознаки правової держави. Безумовне визнання, законодавче закріплення, реальне здійснення і гарантування державою невід'ємних прав і свобод людини. Верховенство права. Теорія розподілу влад. Система стримувань і противаг.

Поняття, ознаки й зміст демократичної та соціальної держави. Україна як демократична та соціальна держава. Державна політика соціальної безпеки. Державна влада і забезпечення соціальної злагоди у суспільстві. Роль і місце держави у політичній системі. Наукові підходи до розуміння громадянського суспільства. Сучасні уявлення юристів про громадянське суспільство.

ТЕМА № 6. «Поняття права. Норма права».

Об'єктивне (позитивне) право та його ознаки. Цінність права. Нормативність, системність, правова (формальна) визначеність, вольовий характер, загальна обов'язковість, гарантованість державою. Об'єктивне та суб'єктивне право, системність права. Право, як міра певної поведінки. Природне та позитивне право. Соціальна справедливість, свобода та їх міра як сутність права.

Соціальне призначення та функції права. Загально-соціальні (виховна, інформаційна, орієнтаційна, оцінювальна) та спеціально-соціальні (юридичні) функції права (регулятивно-статична та регулятивно-динамічна, охоронна).

Принципи в праві: їх поняття та класифікація. Загально-правові та міжгалузеві принципи. Право та закон: їх співвідношення.

Поняття норми права та її основні ознаки. Види норм права (регулятивні та охоронні, поділ норм права, за способом та методом правового регулювання,

матеріальні та процесуальні норми права). Класифікація норм права за рівнем їх нормативності: норми-цілі, норми-дефініції, норми-принципи та ін. Колізійні норми.

Структура норми права (гіпотеза, диспозиція, санкція). Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів.

ТЕМА № 7. «Джерела права. Правотворчість».

Поняття форми (джерела) права. Первинні та вторинні джерела права. Правовий (судовий, адміністративний) прецедент. Прецедент Європейського Суду з прав людини та його місце в правовій системі України. Правовий звичай: основні ознаки та особливості. Нормативно-правові договори. Правова доктрина (положення юридичної науки, наукові коментарі до текстів законодавства тощо).

Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки. Юридична сила нормативно правових актів.

Закон, класифікація законів в Україні. Конституція держави – основа правової системи суспільства. Кодекс як різновид закону. Найвища юридична сила Конституції України та вища юридична сила закону. Система підзаконних нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти Президента, Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти, що видаються центральними органами виконавчої влади. Чинність нормативно-правових актів у часі, у просторі та за колом осіб.

Правотворчість та правоутворення. Ознаки, принципи, функції правотворчості. Правотворчість та інші види юридичної діяльності. Стадії та етапи створення юридичних норм. Особливості техніки нормопроєктування.

ТЕМА № 8. «Система права та система законодавства. Тлумачення норм права».

Поняття, основні ознаки і структура системи (галузь, підгалузь, інститут та норма права, як структурні елементи системи права) права. Принципи побудови системи права.

Система права та правова система: співвідношення понять.

Предмет і метод правового регулювання як підстави розподілу норм права по галузях. Публічне та приватне право. Матеріальне і процесуальне право.

Система законодавства: поняття, основні риси та структура. Співвідношення системи права та системи законодавства. Чинники формування та розвитку системи законодавства, а також співвідношення норм міжнародного і національного права.

Тлумачення норм права, його основні риси, елементи та цілі. Види та способи тлумачення юридичних норм. Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Акти тлумачення права (інтерпретаційні акти), їх види та юридичні властивості.

ТЕМА № 9. «Правові відносини. Права людини і громадянина,

правовий статус, гендер».

Поняття та основні ознаки, види правових відносин. Склад (структура) правових відносин. Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність фізичних осіб. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Поняття та ознаки юридичної особи. Правосуб'єктність юридичної особи. Держава як суб'єкт правових відносин. Об'єкти правових відносин: поняття та ознаки. Зміст правовідносин. Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів: дії та події, юридичні вчинки та юридичні акти, матеріальні та процесуальні юридичні факти.

Людина, особа, громадянин. Правовий статус особи. Система прав, свобод людини і громадянина за Конституцією України 1996 р. Юридичні обов'язки людини і громадянина, їхні види.

Гендерні аспекти у праві, реалізація принципу гендерної рівності в діяльності органів Національної поліції.

ТЕМА № 10. «Реалізація норм права».

Поняття та основні ознаки реалізації норм права. Форми безпосередньої реалізації права: використання, виконання, дотримання.

Застосування юридичних норм як правова форма діяльності держави: поняття, ознаки. Підстави застосування юридичних норм. Суб'єкти правозастосування.

Правозастосовний процес та його основні стадії. Основні вимоги правильного застосування норм права. Акт застосування норми права: поняття і ознаки. Види актів застосування права. Відмінність актів застосування норм права від нормативно-правових актів.

ТЕМА № 11. «Правозначуща поведінка. Юридична відповідальність».

Поняття, ознаки, види правозначущої поведінки. Особливості структури (складу) правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Професійна правомірна поведінка поліцейського. Зловживання правом. Юридична помилка. Поняття та ознаки правопорушення. Склад правопорушення.

Поняття та ознаки юридичної відповідальності.

Види, функції та принципи юридичної відповідальності за законодавством України. Корупційне правопорушення та правопорушення пов'язане з корупцією.

Підстави настання юридичної відповідальності. Підстави виключення та звільнення від юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність та права людини. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1 Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна	6	2	2	-	-	2	
Тема № 2. Походження держави та права	6	2	2	-	-	2	
Тема № 3. Форма держави	8	2	2	-	-	4	
Тема № 4. Механізм та функції держави	8	2	2	-	-	4	
Тема № 5. Правова держава. Громадянське суспільство	10	2	2	-	-	6	
Тема № 6. Поняття права. Норма права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 7. Джерела права. Правотворчість	8	2	2	-	-	4	
Тема № 8. Система права та система законодавства. Тлумачення норм права	10	2	2	-	-	6	
Тема № 9. Правовідносини. Права людини і громадянина, правовий статус, гендер	8	2	2	-	-	4	
Тема № 10. Реалізація норм права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 11. Правозначуща поведінка. Юридична відповідальність	10	2	2	-	-	6	
Всього за семестр № 1	90	22	22	-	-	46	Екзамен

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна	7	-		-	-	5	
Тема № 2. Походження держави та права	7	-		-	-	5	
Тема № 3. Форма держави	7	-		-	-	5	
Тема № 4. Механізм та функції держави	9	-	2	-	-	5	
Тема № 5. Правова держава. Громадянське суспільство	7	-		-	-	5	
Тема № 6. Поняття права. Норма права	9	2	2	-	-	5	
Тема № 7. Джерела права. Правотворчість	6	2		-	-	4	
Тема № 8. Система права та система законодавства. Тлумачення норм права	10	2	2	-	-	6	
Тема № 9. Правовідносини. Права людини і громадянина, правовий статус, гендер	10			-	-	10	
Тема № 10. Реалізація норм права	9	2	2	-	-	5	
Тема № 11. Правозначуща поведінка. Юридична відповідальність	14	2	2	-	-	5	
Всього за семестр № 1	90	10	10	-	-	70	Екзамен

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
Тема № 1: Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна 1. Методи дослідження державно-правових явищ. 2. Теорія держави та права в системі гуманітарних наук. 3. Система юридичних наук. Значення теорії держави та права для юридичних наук.	Основна: 29-33. Додаткова: 2, 12, 32, 54, 60, 86.
Тема № 2: Походження держави та права 1. Специфіка потестарної влади. 2. Специфіка соціальних норм, що діяли в умовах первісного суспільства. 3. Марксистське розуміння природи держави. 4. Відмінність права, як регулятора суспільних відносин, від правил поведінки, що діяли в умовах первісної общини. 5. Історична школа права. 6. Підходи до типології держав.	Основна: 29-33. Додаткова: 8, 35, 95, 107, 108, 110.
Тема № 3: Форма держави. 1. Форма сучасних розвинених держав. 2. Характеристика України з точки зору форми держави. 3. Конфедерація як форма державного устрою. 4. Види та особливості унітарних та федеративних держав. 5. Види антидемократичних політичних режимів.	Основна: 29-33. Додаткова: 10, 13, 14, 20, 21, 40, 43, 51, 52, 63, 66, 73, 82, 85, 100, 103.
Тема № 4: Механізм та функції держави. 1. Державні органи сучасної України. 2. Особливості самоврядування в Україні. 3. Правові форми здійснення державою своїх функцій. 4. Функції держави, що набули своєї актуальності та значення під час умов воєнного стану.	Основна: 29-33. Додаткова: 26, 27, 28, 30, 33, 44, 48, 51, 55, 56, 59, 68, 76.
Тема № 5: Правова держава. Громадянське суспільство. 1. Погляди українських філософів та юристів на сутність правової держави (кінець XIX —початок XX ст.). 2. Розуміння поняття «верховенство права» в рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. 3. Загальнодозвільний правовий режим. 4. Принцип поділу влади як одна з основоположних засад організації і діяльності державного апарату в умовах існування в Україні демократичного правління і правової державності. 5. Поняття та ознаки соціальної держави.	Основна: 29-33. Додаткова: 4, 7, 15, 16, 17, 23, 25, 41, 42, 62, 65, 67, 87, 91, 104, 105.
Тема № 6: Поняття права. Норма права. 1. Наукові концепції праворозуміння.	Основна: 29-33. Додаткова: 9,

<p>2. Система принципів права в Україні.</p> <p>3. Поняття і види норм права.</p> <p>4. Структура норм права.</p> <p>5. Особливості відображення структури норм права у статтях нормативно-правових актів.</p>	<p>16, 19, 22, 25, 37, 57, 61, 83, 95, 99, 104, 105, 106, 107, 110.</p>
<p>Тема № 7: Джерела права. Правотворчість.</p> <p>1. Джерела континентального права.</p> <p>2. Основні форми права англо-саксонської правової сім'ї.</p> <p>3. Дія законів у часі, просторі та за колом осіб.</p> <p>4. Вища юридична сила закону.</p> <p>5. Ретроактивна дія законів в Україні.</p> <p>6. Співвідношення понять «правоутворення» та правотворчість.</p> <p>7. Особливості законодавчої техніки.</p>	<p>Основна: 29-33. Додаткова: 9, 11, 19, 34, 39, 45, 46, 47, 49, 58, 64, 71, 72, 75, 102.</p>
<p>Тема № 8: Система права та система законодавства. Тлумачення норм права.</p> <p>1. Співвідношення системи права з правовою системою.</p> <p>2. Загальна характеристика галузей права України.</p> <p>3. Формування нових галузей в системі права України.</p> <p>4. Види галузей та інститутів права.</p> <p>5. Особливості систематизації нормативно-правових актів в Україні.</p> <p>6. Офіційне тлумачення норм права в Україні.</p> <p>7. Повноваження Конституційного суду України.</p> <p>8. Види інтерпретаційних актів</p>	<p>Основна: 29-33. Додаткова: 1, 24, 31, 46, 53, 92, 106.</p>
<p>Тема № 9: Правовідносини. Права людини і громадянина, правовий статус, гендер.</p> <p>1. Склад правових відносин.</p> <p>2. Класифікація правових відносин.</p> <p>3. Поняття та елементи правосуб'єктності.</p> <p>4. Класифікація суб'єктів правовідносин.</p> <p>5. Види юридичних фактів.</p> <p>6. Правовий статус: поняття та види.</p> <p>7. Реалізація принципу гендерної рівності в діяльності органів Національної поліції.</p>	<p>Основна: 29-33. Додаткова: 6, 18, 36, 38, 50, 77, 89, 90, 93, 101, 105, 109.</p>
<p>Тема № 10: Реалізація норм права</p> <p>1. Випадки застосування норм права.</p> <p>2. Суб'єкти правозастосовної діяльності.</p> <p>3. Співвідношення актів застосування норм права з нормативно-правовими актами.</p> <p>4. Шляхи подолання прогалин у праві.</p> <p>5. Співвідношення понять «прогалина» та «колізія» у законодавстві.</p>	<p>Основна: 29-33. Додаткова: 3, 4, 5, 29, 69, 80.</p>
<p>Тема № 11: Правозначуща поведінка. Юридична відповідальність.</p> <p>1. Види правопорушень.</p> <p>2. Причини та шляхи усунення правопорушень.</p> <p>3. Юридична відповідальність: її співвідношення із заходами державного примусу.</p> <p>4. Підстави виключення, обмеження та звільнення від юридичної відповідальності за законодавством України.</p> <p>5. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.</p> <p>6. Особливості відповідальності працівників Національної поліції.</p>	<p>Основна: 29-33. Додаткова: 57, 61, 74, 78, 79, 94, 96.</p>

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

Навчальним планом не передбачено

5.1.2. Теми курсових робіт

Навчальним планом не передбачено

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Вертикальна структура законодавства України.
2. Застосування права - особлива форма його реалізації.
3. Основні сучасні концепції держави.
4. Принципи права України.
5. Унітарні особливості державного устрою України.
6. Реалізація принципу гендерної рівності в діяльності працівників Національної поліції.
7. Юридична відповідальність працівників Національної поліції за корупційне діяння.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки.

Метою лекційного курсу «Теорія держави та права» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними поняттями, якими оперує юридична наука, розкриття змісту понятійно-категоріального апарату теорії держави та права з метою підготовки професіоналів-правоохоронців, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних правових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування здобувачів вищої освіти для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій, використання прийомів юридичної логіки.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення навчальної літератури згідно з переліком, що додається до навчальної програми дисципліни, матеріалами лекційного фонду.

8. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль (екзамен)

1. Наука «теорія держави та права», її предмет, методологія пізнання.
2. Функції теорії держави та права та її місце в системі юридичних наук.
3. Система юридичних наук.
4. Первісний лад: структура, організація соціальної влади.
5. Основні теорії виникнення держави.
6. Поняття держави, її основні ознаки.
7. Сутність держави.
8. Тип держави. Формаційний та цивілізаційний підходи до його визначення.
9. Функції держави: поняття, види, правові форми здійснення.
10. Функції держави, що набули значення в умовах воєнного стану.
11. Поняття і ознаки громадянського суспільства. Співвідношення громадянського суспільства і держави.
12. Політична система суспільства: поняття, структура.
13. Місце держави в політичній системі суспільства.
14. Поняття державного суверенітету, його співвідношення з суверенітетом народу і суверенітетом нації. Україна як суверенна держава.
15. Поняття та ознаки демократичної держави. Україна як демократична держава.
16. Демократія та її форми і види.
17. Поняття та ознаки соціальної держави. Україна як соціальна держава.
18. Поняття та ознаки правової держави. Україна як правова держава.
19. Система стримувань і противаг за Конституцією України.
20. Форма держави: поняття, структура.
21. Форма державного правління: поняття, види.
22. Республіка як форма державного правління: поняття, види. Особливості республіканського правління в Україні.
23. Форма державного устрою: поняття, види. Державний устрій України.
24. Унітарна і федеративна держава: поняття, ознаки, види.
25. Поняття та основні види державного (політичного) режиму. Політичний режим в Україні.
26. Механізм держави: поняття, ознаки, структура.
27. Особливості діяльності та функціонування вищих органів держави в умовах воєнного стану.
28. Орган держави: поняття, ознаки, компетенція. Класифікація державних органів.
29. Місцеве самоврядування в Україні: поняття, суб'єкти.
30. Теорія розподілу влад, її реалізація в сучасних країнах світу.
31. Соціальні норми у первісному ладі. Виникнення права.

32. Поняття об'єктивного і суб'єктивного права, їх співвідношення.
33. Функції права: поняття, види.
34. Соціальна цінність права. Співвідношення права і закону.
35. Принципи права: поняття, види, значення в юридичній діяльності.
36. Принцип верховенства права.
37. Співвідношення національного і міжнародного права.
38. Система права: поняття, структура.
39. Поняття галузі та інституту права. Критерії (підстави) розподілу норм права по галузям права.
40. Публічне і приватне право.
41. Система законодавства: поняття, структура.
42. Співвідношення системи законодавства і системи права.
43. Поняття і форми систематизації законодавства.
44. Норми права: поняття, ознаки.
45. Структура норми права.
46. Види структурних елементів норм права.
47. Види норм права.
48. Способи викладення норм права в статтях нормативно-правових актів.
49. Норма права і стаття закону, їх співвідношення.
50. Поняття правотворчості, її функції та основні принципи.
51. Стадії та види правотворчості.
52. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки.
53. Поняття юридичної сили нормативно-правового акту, їх види за юридичною силою.
54. Закон: поняття, ознаки, види.
55. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, класифікація.
56. Дія нормативно-правових актів у часі.
57. Дія нормативно-правових актів у просторі та щодо кола осіб.
58. Нормативні акти центральних органів виконавчої влади.
59. Тлумачення норм права: поняття, причини, мета, способи.
60. Буквальне, розширювальне, обмежувальне тлумачення норм права.
61. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права: поняття, види.
62. Акти офіційного тлумачення норм права: поняття, види.
63. Форми (джерела) права: поняття та види.
64. Нормативно-правовий договір як джерело права.
65. Судовий прецедент як джерело права. Прецеденти Європейського суду з прав людини, їх значення для правової системи України.
66. Поняття реалізації норм права. Форми безпосередньої реалізації норм права.
67. Застосування норм права: поняття, ознаки.
68. Основні стадії застосування норм права.
69. Акт застосування норм права: поняття, ознаки, види.
70. Прогалини у праві: поняття, засоби їх подолання.
71. Правовідносини: поняття, основні ознаки, види.

72. Склад (структура) правовідносин.
73. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки: поняття, структура.
74. Суб'єкти правовідносин, їх види. Держава як суб'єкт правовідносин.
75. Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб: поняття, склад.
76. Поняття та види об'єктів правовідносин.
77. Юридичні факти: поняття і класифікація. Фактичний склад.
78. Правовий статус: поняття та види.
79. Реалізація принципу гендерної рівності в діяльності органів Національної поліції.
80. Основні напрямки діяльності Національної поліції по забезпеченню реалізації прав і обов'язків особи в Україні.
81. Правомірна поведінка: поняття, ознаки, види.
82. Правопорушення: поняття, ознаки та види.
83. Зловживання правом: поняття, ознаки, види.
84. Склад правопорушення: поняття, структура.
85. Юридична відповідальність: поняття, ознаки.
86. Особливості юридичної відповідальності працівників Національної поліції.
87. Поняття та види юридичної відповідальності.
88. Принципи юридичної відповідальності.
89. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.
90. Підстави настання юридичної відповідальності.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: екзамени (комплексні екзамени, залік); тести; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, підготовка цільових виступів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна} \\ \text{кількість балів} \\ \text{(перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних} \\ \text{занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за} \\ \text{семестр} \end{array} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем} \end{array}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Критерії оцінювання навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 2 позитивних оцінок (теми 1-11)	Підготувати цільовий виступ та конспект за темами лекційних і семінарських занять	Отримати за підсумковий контроль не менше 60 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97 – 100 94-96 90-93	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією несуттєвою помилкою.
85 – 89 80-84	Добре ("зараховано")	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками.
75 – 79		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією–двома значними помилками.
69–74 65-69	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний неповністю , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.

60 – 64		Е	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40-59	Незадовільно („не зараховано”)	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна:

1. [Бурдін М. Ю., Логвиненко І. А., Лазарєв В. В. Теорія держави та права у визначеннях та схемах : довідник. Харків : ХНУВС, 2021. 108 с.](#)
2. [Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г., Тицька Я. О., Атаманова Н. В., Арабаджи Н. Б. Теорія держави та права : навчальний посібник. Одеса : Міжнародний гуманітарний ун-т, 2021. 193 с.](#)
3. [Теорія держави та права : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.](#)
4. [Теорія держави та права в схемах та таблицях : навчальний посібник / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ : «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.](#)
5. [Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ : 7БЦ, 2022. 472 с.](#)
6. [Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 320 с.](#)
7. [Теорія держави та права : підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.](#)
8. [Тополєвський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави та права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.](#)

Додаткова:

1. [Антошкіна В. К. Ознаки та особливості права, які зумовлюють необхідність тлумачення. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 4. С. 233–239.](#)

2. Арнатутова Л. П. О. В. Сурілов про призначення та функції теорії держави та права. *Актуальні проблеми держави та права*. 2013. Вип. 67. С. 214-221.
3. Атаманова Н. Проблемні питання застосування норм права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 164–169.
4. Атаманова Н. В. , Тицька Я. О. Теоретико-правові аспекти реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в демократичному суспільстві. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 1. С. 3-6.
5. Барандич С. Правозастосування в сучасному вимірі юридичної науки. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 1–7.
6. Басай О. В. Поняття юридичних фактів : теоретичний аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Вип. 3 (6). С. 8-16.
7. Бичков І. Г. Щодо місця Конституційного Суду України в механізмі стримувань і противаг. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 224–229.
8. Богушова І. В. Співвідношення формаційного та цивілізаційного підходів до типології держав: теоретико-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 43-46.
9. Боняк В. О. Поняття «норма права» в сучасній правничій науці. *Право і суспільство*. 2018. № 3. Ч. 1. С. 15–18.
10. Борко Т. М., Воробйова С. С. Політичний режим: основні підходи щодо його визначення. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 17-18 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 123-127.
11. Борщевський І. В. Правовий звичай як джерело сучасного права в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 5 (14). С. 3-6.
12. Бостан С. К. Методологія правового дослідження: поняття, структура, філософсько-світоглядні засади. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2021. Серія «Право». №1(2). С. 16-27.
13. Бостан С. Форма державного правління: закономірності, тенденції, особливості розвитку. *Право України*. 2014. № 8. С. 27-38.
14. Ботанов О. В. Унітаризм як політичний та правовий феномен: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки*. 2019. № 4. С. 20-25.
15. Бурдін М. Ю., Радченко К. А. Протидія корупції як необхідна складова розбудови правової, соціальної та демократичної України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми* : тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Консультат. місія Європейського Союзу. Харків : ХНУВС, 2019. С. 19–20.
16. Вовк П. Правова держава: вітчизняні наукові підходи до змісту поняття. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 19–23.

17. Волкова І. Види юридичних фактів-станів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 114-118.
18. Галамай О. З. Природно-правовий аналіз права та звичаю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 138-144.
19. Галас В. І., Попович Т. П. Елементний склад форми держави: теоретико-правовий аналіз. *Регіональні студії*. 2017. Вип. 10. С. 13-17.
20. Гамбург Л. С. Державно-територіальний устрій конфедерації у порівняльній характеристиці моделей федеративної та конфедеративної держав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 10-13.
21. Гетьман Є. А., Мерник А. М., Шаповал Р. В. Відносні права людини в умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29, № 1. С. 26-38.
22. Головащенко О. С. Поняття та ознаки соціальної держави. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. семінару (м. Харків, 14 жовтн. 2016 р.). Харків, 2016. С. 25–35.
23. Гордимов А. В. Доктринальне тлумачення в контексті гуманізації правових систем сучасності. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 41–45.
24. Градова В. Г. Розвиток ідеї верховенства права в правовому розвитку сучасної України. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 50–53.
25. Гринчак А. А., Гринчак С. В. Особливості функціонування вищих державних органів в умовах надзвичайного (воєнного) стану в європейських країнах: конституційно-правове регулювання. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 158. С. 6-28.
26. Дзевелюк М. В. Теоретико-правові засади інформаційної функції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 15–18.
27. Динник І. П. Механізми розвитку та функціонування держави у сучасному світі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 6. С. 1-6.
28. Донченко О. І. Особливості правозастосування як форми реалізації норм права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 11 (1). С. 40–42.
29. Дубинський І. Ю. Класифікаційні особливості функцій держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Том 30 (69) № 4. С. 7-11.
30. Євграфова Є. Доктринальне тлумачення норм права (законів): природа і здійснення. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 40–52.
31. Жаровська І. М. Щодо проблем методології теорії державі і права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. Сер. «Юридичні науки». Вип. 2. № 827 (8). С. 138-141.
32. Завгородня Ю. С. Функції держави в сучасних умовах:

пропедевтичний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 20-22.

33. Загуменна Ю. О., Лазарєв В. В., Сидоренко А. Ю. Відомча нормотворчість в Україні: досвід комплексного аналізу : монографія. Харків : Планета-Прінт, 2021. 228 с.

34. Заєць А. П. Первісне суспільство і право. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Том 2. С. 13-19.

35. Заставська Л. П., Терещенко Л. О. Проблематика об'єкта правовідносин у системі правових категорій. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Т. 1. № 85. С. 31-37.

36. Зінченко В. М. До питання про сутність і значення охоронної функції права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 44–48.

37. Іванов І. В., Супрун В. М. Міжнародні та європейські стандарти дотримання принципу гендерної рівності в умовах воєнного стану: соціально-правовий аспект. *Наукові записки: Сер. Право*. 2023. Вип. 14. С. 21-26.

38. Іванченко О. М. Легітимність та легітимація закону як фактори державної правотворчості. *Актуальні проблеми держави та права*. 2023. № 97. С. 90-96.

39. Кабанець О. С. Демократія як державний режим: теоретико-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 60-64.

40. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). 3.4. Верховенство права. Конституційний Суд України. Офіційний вебсайт. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>.

41. Коба М. М., Коба О. В. Соціально-економічні права: проблеми розуміння та реалізації. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Вип. 1. С. 8-12.

42. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальна держава: генезис і перспективи розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 8–36.

43. Колюх В. В. Парламентська республіка в Україні: перспективи й перешкоди. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3(43). С. 176-180.

44. Корелова В., Рябченко Я., Солодка А. Вплив правового режиму воєнного стану на діяльність Кабінету Міністрів України та військових адміністрацій. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161. С. 119-138.

45. Корольова Ю. В. Джерела права в аспекті правоутворення. *Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 22–26.

46. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 41 с.

47. Косович В. Напрямок дії нормативно-правових актів України у часі: необхідність нормативного визначення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2023. № 76. С. 3-8.

48. Кравцова З. С. Співвідношення понять «механізм держави» та «механізм здійснення державної влади»: конституційно-правовий аспект.

Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 91-94.

49. Кравченко С. С. Правовий прецедент як соціальний інститут та його значення: прагматичний аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 17–20.

50. Куракін О. М. Категорія правовідносини в системі нормативного регулювання. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 8-15.

51. Лебедева В.В., Граціотова Г.О. Поняття, ознаки, види органів держави та форми державного правління. *ECONOMICS: time realities*. 2021. № 5(57). С. 71-80.

52. Лебедева О. В. Федеративна держава: теоретичні та практичні аспекти. *Молодий вчений*. 2014. № 10 (13). С. 57-62.

53. Лук'янов Д. Правова система як предмет порівняльно-правових досліджень: характеристика за теорією систем. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2. С. 27–35.

54. Лук'янова Г. Ю. Методологічні основи дослідження права у сучасній юридичній науці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. №. 4. Сер. Юридична. С. 33-43.

55. Лялюк О. Правове регулювання компетенції місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 160. С. 6-23.

56. Лялюк О. Ю. Державний апарат як елемент механізму реалізації публічної влади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 23. С. 81-92.

57. Маєтний М. І. Правові підстави для обмеження прав і основних свобод людини в умовах воєнного стану. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 13-17.

58. Макаренко Л. П. Співвідношення понять «джерело прав» та «форма права»: теоретико-понятійний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т. 1. С. 28–30.

59. Марущак О. А. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 3 (65). С. 17-21.

60. Меліхова Ю. О. Поняття, ознаки та функції юридичної науки як об'єкта організаційно-правового механізму управління: теоретико-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2013. № 1. С. 127-130.

61. Мерник А. М., Зінченко О. В. Теоретико-правовий аспект обмеження окремих прав людини в умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29, № 2. С. 105-118.

62. Москальчук Ю. Г. Система стримувань і противаг як ефективний засіб досягнення взаємодії у роботі органів законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 16. С. 19–23.

63. Москалюк М. Моделі президентського правління: світова практика та українські реалії. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія/політичні інститути та процеси*. 2018. № 12. Т. 1. С. 113-123.

64. Невзоров І. Л. Щодо подальших перспектив інновації законодавчої основи нормотворчості. *Право і безпека*. 2022. № 1(84). С. 165-180.
65. Образцова В. В. Механізм стримувань та противаг у публічноуправлінських відносинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 20. С. 107–112.
66. Олійник В.С., Олійник В. В. Республіканська форма державного правління: особливості її змішаної форми в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 4. Ч.2 . С. 42-47.
67. Оніщенко Н. М. Громадянське суспільство: реалії та зміни. *Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 квітня 2021 р.)*. Київ : Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С. 89-93.
68. Організація діяльності органів державної влади: навч. посіб. / О.Г. Вагонова, О.В. Горпинич, В.В. Чернобаєв; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». Дніпро : НТУ «ДП», 2019. 77 с.
69. Осауленко О. І. Місце правозастосовних актів у системі правових актів. *Держава і право*. 2010. Вип. 49. С. 16–21.
70. Очколяс Д. Природа та структура теоретичної юридичної науки. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 193-199.
71. Панов М. Правова доктрина та її значення для практики правотворення, правозастосування і розвитку юридичної науки: методологічні аспекти дослідження. *Право України*. 2022. № 1. С. 9-23.
72. Пархоменко Н. Концептуальні основи теорії джерел права. *Право України*. 2017. № 6. С. 9–16.
73. Пахолок В. М. Методологічні підходи до визначення поняття державного устрою. *Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. 2017 Вип. 9. С. 1-6.
74. Переш І. Є., Бариська Я. О. Теоретичні характеристики правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право"*. 2019. Вип. 59. Т. 1. С. 66–69.
75. Петрова І. Нормотворчий процес і стадії нормотворчості в діяльності державної фіскальної служби України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 308–315.
76. Пильгун Н. В. , Бурбеца В. В. Поняття «механізм держави» в сучасній юридичній думці. *Юридичний вісник*. 2017. № 2 (43). С. 46-51.
77. Погрібний І. М. Генеза складу правових відносин. *Право і безпека*. 2022 № 3(86). С. 160-170.
78. Полонка І. А. Механізм неправомірної поведінки в теорії права: авторський підхід. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. Вип. 6. С. 243–248.
79. Полонка І. А. Правомірна поведінка: теоретичний аналіз основних складників. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 19–21.
80. Попадинець М. І. Поняття реалізації права з позицій діалектичної полярності природного і позитивного права. Актуальні проблеми держави та

права : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.) Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОН України; НУ ОЮА. Одеса : Юрид. л-ра, 2014. Вип. 72. С. 53–59.

81. Процюк І. В. Законодавча влада у парламентській республіці. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 22–38.

82. Процюк. І. В. Сучасні монархії: зміст і сутність. *Держава і регіони. Серія: Право*. 2018. № 3 (61). С. 33-38.

83. Рабінович П., Рабінович С., Панкевич О. Праворозуміння – концептуально-методологічний фундамент формування та розвитку правової доктрини (за матеріалами журнальної дискусії 2021–2023 рр.). *Право України*. 2023. № 3. С. 18-34.

84. Раданович Н. М. Загальнодозвільний тип юридичного регулювання в Україні: суб'єктна характеристика. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. № 2. С. 16-22.

85. Соколова І. О. Правова природа політичних режимів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С.47-49.

86. Савайда О. І. Енциклопедія права в системі юридичних наук. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 193 с.

87. Самофалов Л. П., Самофалов О. Л., Шевченко Д. М. Правова держава як фактор розвитку громадянського суспільства. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 189–198.

88. Соболев Є. Ю., Габелко В. О. Суспільний розвиток: співвідношення формаційного та цивілізаційного підходів. *Наукові записки. Серія : Право*. 2022. № 12. С. 4-9.

89. Спесівцев Д. С. Юридичні факти-стани в цивільному праві України: проблемні аспекти наукової концепції. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 88-94.

90. Степанова Т. В. Щодо співвідношення поняття «правового статусу» та суміжних категорій. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 35-40.

91. Субота С. І. Особливості взаємодії громадянського суспільства та поліції в умовах демократичного режиму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 41–44.

92. Тарасов М. Ю. Характеристика романо-германської правової системи. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова (м. Харків, 27 листоп. 2015 р.) : у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 2. С. 410–413.*

93. Теплюк М., Ющик О. Характеристика об'єкта як необхідна умова правового регулювання. *Право України*. 2022. № 12. С. 26-36.

94. Терещук М. М. Юридична відповідальність: теоретико-правовий аналіз. *«Jurnalul juridic national: teorie și practică»*. 2015. № 2. С. 18–21.

95. Терзі О. С., Аракелян Г. А. Формування історичної школи права. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. № 3. С. 28-31.

96. Тимошенко В. І. Протиправна поведінка: визначення та мотивація. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 12. С. 61–67.

97. Ткаля О., Шелудько А. Загальні принципи організації та діяльності

державного апарату. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 274-279.

98. Толкачова І. А. Громадянське суспільство як головна умова існування правової держави. *Молодий вчений*. 2015. № 12 (3). С. 98–102.

99. Томко В. Особливості діалектичного поєднання категорій "право" і "норма права". *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 137–141.

100. Трещов М., Мунько А. Сучасна форма правління в Україні: науково-практичний дискурс. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. № 2 (12). С. 182-193.

101. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність : навчальний посібник. Київ : ФОП Голембовська О. О., 2018. 204 с.

102. Флоря А. Р., Лісна І. С. Судовий прецедент у правовій системі США. *Право та державне управління*. 2017. № 4 (29). Т. 1. С. 33–37.

103. Хаустова М. Г., Терещук Д. С. Монархія як особлива форма державного правління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6 С. 45-50.

104. Хаустова М. Г., Гой Г. Верховенство права як провідний принцип модернізації правової системи України. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 1. С. 60-63.

105. Чуб А. В. Теорії походження суб'єктивних публічних прав приватної особи. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 104–109.

106. Шилінгов В. С. Поділ права на приватне та публічне як фундаментальна засада правової системи демократичного суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 48–51.

107. Щамбура Д. В. Психологічна теорія права Л. Й. Петражицького та її вплив на формування концепції неофіційного права. *Актуальні проблеми держави та права*. 2018. Вип. 81. С. 173-183.

108. Юдін З. М. Злет ідеї суспільного договору (Т. Гоббс і Дж. Локк) та сучасний контрактивізм. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2. Т. 1. С. 27-31.

109. Юридичні факти в доктрині приватного права України : монографія / М. Пленюк, А. Коструба. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

110. Яртим Н. В. Католицькі доктрини походження держави та права. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2011. Т. 13. № 1. С. 151-155.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради України; Акт від 24.08.1991 № 1427-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
3. Декларація про державний суверенітет України : URL :

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
 5. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
 6. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
 7. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Указ Президента України від 03.10.1992 № 493/92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/92#Text>.
 8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
 9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
 10. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 24.02.2014 № 794-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
 11. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.
 12. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV (із змін.) URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
 13. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n12675>.
 14. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
 15. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
 16. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2011. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
 17. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
 18. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text>.
 19. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503/97#Text>.
 20. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
 21. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.

22. Про приєднання України до Статуту Ради Європи: Закон України від 31.10.1995 № 398/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
23. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів №№ 2,4,7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
24. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.
25. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.
26. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.
27. Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.
28. Регламент Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 .№ 950 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2011 р. № 1156). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.
2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
3. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rainbow.gov.ua>.
5. Офіційна сторінка МВС України у мережі Facebook. URL: <https://www.facebook.com/mvs.gov.ua>.
6. Бібліотечний портал ХНУВС. URL: <https://lib.univd.edu.ua/>.
7. Офіційна сторінка Європейського суду з прав людини українською мовою. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>.
8. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>.
9. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/>.
10. Офіційний сайт судової влади в Україні. URL: <https://court.gov.ua/>.
11. Encyclopædia Britannica (Енциклопедія Британіка). URL: <https://www.britannica.com/>.
12. Oxford Dictionary of Law. URL. <https://www.ekhtebar.ir/wp->

content/uploads/2018/10/Oxford-Dictionary-Of-Law.pdf.

13. Велика французька енциклопедія (La Grande Encyclopédie). URL. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k24662j.image.langFR.f3.pagination>.

14. Велика українська енциклопедія. Тематичний Реєстр Гасел З Напрямку «Юридичні Науки» / Укладачі: Бабка В. Л., Шумило М. М.; За Ред. Д. І. Н., Проф. Киридон А. М. Київ: Державна Наукова Установа «Енциклопедичне Видавництво», 2017. 152 с. URL. https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Law_full.pdf.

15. Офіційний сайт Інтерполу. URL. <https://www.interpol.int/>.

16. Law enforcement in France. URL. https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_France.